

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.2:351.82

UDC 338.2:351.82

С. В. Гонта, аспірант

S. V. Honta, Postgraduate

МЕНТАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**MENTAL DETERMINANTS OF DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE**

Актуальність теми дослідження. Для ефективного економічного розвитку кожної країни важливо враховувати не лише економічні та політичні чинники, але й ментальні особливості. Необхідність їх ідентифікації та дослідження впливу на економічну систему зумовлює актуальність теми дослідження.

Постановка проблеми. Національна економічна ментальність – базовий неформальний інститут, що формується під впливом специфіки ретроспективи об'єктивних природно-географічних та антропогенних умов життєдіяльності нації, які суттєво впливають на перспективу розвитку її господарської системи. Стратегія трансформації структури національного господарства України має будуватися з урахуванням особливостей ментальних детермінантів її розвитку. В цьому випадку, орієнтація на моделі успішних соціально-економічних реформ, запозичених з зарубіжного досвіду, можуть привести до руйнівних наслідків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ментальні особливості функціонування суспільства та їх вплив на розвиток економіки розглядаються у працях Артеменка А., Бойко О., Бондаренко О., Вуколової Т., Гайдай Т., Корнеєвої Т., Нілової Н., Прутської О., Прушківської Е., Лусте О.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Існує певний науковий вакуум у сфері дослідження методичних та прикладних аспектів пізнання особливостей впливу ментальних детермінантів на процес трансформації структури національної економіки.

Постановка завдання. Метою статті є ідентифікація і обґрунтування ментальних детермінантів українського суспільства для визначення їх впливу на структуру національної економіки.

Виклад основного матеріалу. В статті обґрунтовується важливість врахування ментальних особливостей суспільства, для розвитку національної економіки на засадах поступової трансформації її структури до оптимального рівня. Зокрема, економічної ментальності: рис, які стосуються економічних процесів, однак які, за своєю природою є частиною загальних ментальних характеристик нації. Серед інших ментальних детермінантів виділені ті, що найбільше впливають на економічну діяльність: індивідуалізм, патерналізм, матеріалізм, заощадливість і антиолігархізм.

Висновки. Заходи структурної політики держави щодо підтримки окремих галузей та секторів національного господарства повинні враховувати існуючі ментальні детермінанти економічного розвитку.

Ключові слова: національна економіка; структура національної економіки; економічна ментальність; ментальні детермінанти; етнOMETрія.

DOI: 10.25140/2410-9576-2017-1-3(11)-152-158

Urgency of the research. For the economic development of any country it is important to consider not only economic and political factors, but also the mental features. The need for their identification and study of the impact on the economic system determines the relevance of the research topic.

Target setting. National economic mentality is a basic informal institution formed under the influence of a specific retrospective of the objective natural-geographical and anthropogenic conditions of the nation's life, which have a significant effect on the prospects of the development of its economic system. The strategy of transforming the structure of the national economy of Ukraine should be based on the peculiarities of the mental determinants of its development. In this case, focus on the successful model of social and economic reforms borrowed from foreign experience can lead to devastating consequences.

Actual scientific researches and issues analysis. Mental peculiarities of society and their impact on the economic processes discussed in the works of scientists: Artemenko A., Boyko O., Bondarenko O., Vukolovoyi T., Hayday T., Korniyevoyi T., Nylovoyi N., Prut-s'koyi O., Prushkiv's'koyi E., Luste O.

Uninvestigated parts of general matters defining. There is a certain scientific vacuum in the field of study of methodological and applied aspects of the knowledge of the peculiarities of the influence of mental determinants on the process of transformation of the structure of the national economy.

The research objective. The purpose of the article is to identify and justify the mental determinants of Ukrainian society to determine their impact on the structure of the national economy.

The statement of basic materials. The article substantiates the importance of taking into account the mental features of society, for the development of the national economy on the basis of a gradual transformation of its structure to an optimal level. In particular, the economic mentality: features related to economic processes, but which by its nature is part of the general mental characteristics of the nation. Among other mental determinants are those that have the greatest impact on economic activity: individualism, paternalism, materialism, economics and anti-oligarchism.

Conclusions. Measures of structural policy of the state in support of certain sectors of the national economy should take into account the existing mental determinants of economic development.

Keywords: national economy; structure of national economy; economic mentality; mental determinants; ethnometry.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Актуальність теми дослідження. Проблеми розвитку національної економіки України протягом всього періоду незалежності і, особливо сучасні, є вкрай складними. Хаотичне реформування відносин власності, швидкоплинність змін магістральних ліній проведення економічних реформ, симптоматичні кроки щодо вибору векторів зовнішньоекономічної інтеграційної взаємодії, напружені відносини з міжнародними регулюючими структурами (насамперед — з МВФ), суттєво гальмують процес просування до сталих позитивних змін в системі національного господарювання. Напруженість соціально-економічної ситуації в країні підсилюють новітні чинники суб'єктивного плану, пов'язані з анексією в Криму та конфліктом на Сході України, а також із загостренням демографічної ситуації, через активізацію латентної міграції працездатного населення (особливо молоді) до країн ЄС. Проте, апелювання виключно до економічних та політичних чинників розбудови держави та спроби впровадження запозичених моделей реформ можуть стати тупиковим варіантом реформування економіки України, якщо не брати до уваги специфіку економічної ментальності населення країни.

Постановка проблеми. Розвиток національної економіки перебуває під тиском низки чинників різної природи, які врахувати та протидіяти яким неможливо у сучасному світі. До набору таких чинників слід віднести ментальні детермінанти соціально-економічного розвитку суспільства, які є об'єктивними і такими, що у сукупності складають його унікальність. Ментальні детермінанти суспільства пронизують всі сфери його функціонування. Економічна система кожної країни частково розвивається під тиском саме таких чинників, оскільки вони впливають на поведінку її громадян, на процеси прийняття рішень керівниками підприємств та представниками влади. Ментальний простір нації формується тривалий історичний період і піддається змінам лише у довгостроковій перспективі. Така позиція дозволяє зробити висновок, що і структура національної економіки має формуватися з врахуванням особливостей ментальних чинників, що притаманні кожній конкретній державі. Саме конвергенція між ментальним та економічним простором суспільства може забезпечити досягнення бажаних параметрів його соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ментальні особливості функціонування суспільств та їх вплив на економічний розвиток розглянуті у наукових працях Артеменка А., Бойко О., Бондаренко О., Вуколової Т., Гайдай Т., Корнєєвої Т., Ниловой Н., Прутської О., Прушківської Е. та інших вчених. Але лише у незначній кількості наукових праць розглядаються питання пізнання особливостей впливу ментальних детермінантів на розвиток національної економіки з позицій трансформації її структури. Особливості кореляції між базовими ментальними характеристиками суспільства та розвитком окремих галузей його господарства висвічуються фрагментарно.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Не зважаючи на наявні наукові здобутки у сфері вивчення впливу ментальних чинників на структуру національної економіки, нині не існує ні однозначного їх переліку, ні науково-методичних засад врахування їх впливу на процеси трансформацій. Тому окремого дослідження потребують питання ідентифікації та обґрунтування ментальних детермінантів розвитку національної економіки.

Постановка завдання. Метою статті є ідентифікація і обґрунтування ментальних детермінантів українського суспільства для визначення їх впливу на розвиток національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Розвиток національної економіки на засадах поступової трансформації її структури у бік раціональності та оптимального рівня — умова процвітання нації. Реалізувати реформування національного господарства через революційні заходи, як показує досвід України, є надскладним завданням. Адаптація світового досвіду реформування нерідко безрезультатна. Тоді як власні моделі реформ, досить часто дають позитивні ефекти, не очікувані навіть самими реформаторами. Така ситуація підкреслює важливість відповідності реформ ментальним особливостям нації.

Ментальність нації можна описати через застосування методу спостереження та опису базових рис культурного розвитку суспільства. Щодо економічної ментальності, то увага концентрується на тих ментальних рисах, які стосуються безпосередньо господарських процесів,

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

проте, за своєю природою, є частиною загальних ментальних детермінантів нації. Національна економічна ментальність — базовий неформальний інститут, який формується під впливом специфіки ретроспективи об'єктивних умов життєдіяльності нації: 1) природно-географічних; 2) антропогенних, що у сукупності визначають характер формальних інститутів, які впливають на перспективу соціально-економічного розвитку країни.

Сукупність елементів економічної ментальності правомірно визначити як: ціннісні та мотиваційні орієнтири; стереотипи споживання; норми і взірці соціальної взаємодії; схильність до індивідуалізму або колективізму у господарюванні; відношення до праці і багатства; сприйняття зарубіжного досвіду; схильність до інтеграції у світовий економічний простір; рівень господарської довіри; індивідуальне та колективне ставлення до влади.

Слід зауважити, що в економічній науці існують окремі етнометричні методики вимірювання ступеню об'єктивного впливу ментальності на розвиток національної економіки. Етнометрія — напрям етносоціальних досліджень, що аналізує ментальні характеристики різних етнічних груп з використанням математичних методів. Її фактичним засновником є Герт Хофстеде, який почав використовувати методику кількісних вимірів цінностей задля ідентифікації структури цінностей різних культур та їх складових. На основі аналізу результатів опитувань, що були проведені в різних країнах та серед представників різних корпоративних груп, були виділені п'ять (пізніше буд доданий шостий) вимірів, за якими можна характеризувати ментальність: 1) *дистанція влади*. Групи, в яких цей параметр високий, як належне сприймають нерівномірний доступ до влади та авторитарний стиль управління. Для груп з низькою дистанцією влади, характерне колегіальне прийняття рішень; 2) *індивідуалізм — колективізм*. Характеризує параметр, що відповідає за ступінь інтеграції індивіда. Як правило, параметр індивідуалізму характерний для суспільств з високим рівнем життя; колективізм, відповідно, з низьким, що відповідає історичній логіці; 3) *маскулінність — фемінність*. Для маскулінних суспільств характерні більш жорсткі, конкуруючі, ризиковані цінності, для фемінних — більш людяні, стримані, безпечні; 4) *несприйняття невизначеності*. Характеризує відношення до нестандартних та непередбачуваних ситуацій. При високому параметрі, група намагається мінімізувати такі випадки, за допомогою жорстких законів та норм, чи релігійно-філософських концепцій. Низький, навпаки дозволяє більш ефективно виходити з таких ситуацій; 5) *довгострокова — короткострокова орієнтація*. Можливість працювати на довгострокову перспективу, не отримуючи миттєвих результатів. Чи, навпаки: здатність вирішувати нагальні, тактичні завдання, нехтуючи стратегічними цілями; 6) *дозвіл — стриманість*. Характеризує здатність насолоджуватися життям, знімати психологічну та фізичну напругу [5, 6]. Для наочності, надимо приклад використання етнометрії для виміру впливу економічної ментальності на розвиток окремих країн (Табл. 1).

Таблиця 1

**Виміри економічної ментальності по окремих країнам,
(балів, за 100-балловою шкалою)***

Показники/ їх тлумачення	PDI	IND	MAS	UAI	LTO
	Вимір дистанціювання влади	Вимір індивідуалізму	Вимір маскулінності	Вимір запобігання невизначеності	Вимір: схильність до патерналізму
Україна	70	53	18	63	-
Білорусь	62	39	49	76	61
Росія	33	36	48	70	-
Казахстан	73	42	52	27	-

**Джерело*: узагальнено автором на основі контент-аналізу міжнародних досліджень та з використанням даних за [6]

Концепція етнометричних досліджень розширена Дослідницькою програмою з глобального аналізу лідерства та поведінки в організаціях (GLOBE Global Leadership and Organizational Behavior Effectiveness). Зокрема, розроблена Р. Хоузом програма вивчає співвідношення між національною та організаційною культурою. Виділяють вже дев'ять характеристик: *унікнення непередбачуваності, дистанція влади, індивідуалізм, гендерний егалітаризм, довгострокова орієнтація, гуманістична орієнтація*. Методика іншої глобальної програми з дослідження крос-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

культурних відносин — WVS (World Values Survey – Дослідження світових цінностей) передбачає дві пари показників: «традиційні цінності — раціоналістичні цінності» та «стійкі цінності — цінності виживання». Ці показники мають інтегративний характер стосовно двох вищенаведених методик. Крім того, впливову етнометричну концепцію розробив Фонс Тромпенаарс, який виділив сім шкал оцінки: *універсалізм — партикуляризм, індивідуалізм — колективізм, конкретність — дифузність, нейтральність — емоційність, набутий статус — вроджений статус, послідовний час — синхронний час* [12].

Ґрунтуючись на представлених методичних підходах, зробимо спробу стисло описати загальні ментальні риси українського суспільства, а потім сфокусувати увагу на тих з них, які мають можуть впливати на трансформацію структури національної економіки. Структура національної економіки, як і ментальне поле її формування, протягом останнього століття суттєво змінилися. Такі трансформації здійснили суперечливий вплив на розвиток українського суспільства. Радянський період дав потужний імпульс щодо небажаних змін структури економіки України та модифікації ментальності її населення, враховуючи зростання поколінь громадян на засадах нової ідеології (комуністичної та партократичної). Наслідки такої ситуації відчуваємо і зараз.

Зауважимо, що окремі результати досліджень ментальних рис українського суспільства є досить суперечливими. Зокрема, А. Артеменко зауважує, що для українців принциповим є шанобливе ставлення до праці як джерела матеріального благополуччя і цінності людського життя; трудове обґрунтування недоторканості і права власності; скоріше меркантильне сприйняття багатства; відсторонено-критичне ставлення до багатих; реалістично-подвійне ставлення до грошей, породжуючи і добро і зло [1, с. 227]. О. Бондаренко при дослідженні соціально-культурного процесу в Україні зазначає, що на жаль, серед населення сучасної України існують психологічні перешкоди набуття властивих сучасній європейській економічній ментальності рис і якостей [2, с. 318]. Н. Новікова резюмує, що українській ментальності властиві такі системотворчі ознаки: інтроверсивність вищих психічних функцій у сприйнятті навколишньої дійсності, кордоцентричність, перевага емоційно-чуттєвого над волею та інтелектом, перевага морального буття над інтелектуальним у відношенні до екзистенціального значення; анархічний індивідуалізм; меншовартість [4, с. 31]. Таку позицію науковця частково підтримує також і О. Прутська зазначаючи, що систематичне насилля тоталітарного суспільства і авторитарне виховання призвели до пасивності, внутрішньої несвободи, безвідповідальності, відсутності законслухняності, схильності жити не за законами, а за неформальними правилами. Тоталітарне минуле сприяло закріпленню тенденцій до патерналізму, зрівнялівки, переважання вертикальних зв'язків, великої відстані від влади, відсутності функції зворотного зв'язку в управлінні [8, с. 12]. Дійсно, окреслені ментальні риси розвитку українського суспільства в певній мірі впливають на функціонування економічної системи та у підсумку на її трансформацію. Зробимо спробу ідентифікувати ментальні економічні детермінанти українців.

1. *Індивідуалізм* – всі науковці схиляються до того, що українці є індивідуалістами, які у переважній більшості випадків взаємодіють між собою у межах своєї родини, досить нечасто вступаючи в різні (навіть не політичні), групи, колективи і т.д. З рисою індивідуалізму корелює ознака родинності, яка притаманна українському суспільству. Така характеристика більшості громадян нашого суспільства також підтверджується низьким рівнем взаємодії між українцями, незначною кількістю ефективно діючих суспільних утворень, неорганізованістю людей, небажанням їх вступати в різні об'єднання навіть для користі власних громад. Це призвело до значно слабшого в порівнянні з іншими державами робочого руху в країні та ролі системи профспілок.

2. *Патерналізм* – риса українського суспільства, яка була сформована у радянський період і нині активно культивується в суспільстві. Патерналізм за своєю природою являє собою відчуття людини, що держава має її захищати та забезпечувати відповідний рівень задоволення матеріальних благ та соціальних гарантій. У радянський період, коли основні соціальні послуги надавалися безкоштовно і фінансувалися виключно за рахунок держави, дотримуватися такої моделі було легше, хоча якість окреслених послуг не завжди відповідала достатньому рівню. Проте з переходом до ринку окреслена система почала давати збій, основною причиною якого

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

стало критичне недофінансування соціальної сфери, яка не може бути надприбутковою. Звичайно, існують альтернативи у вигляді окремих програм страхування, проте, для більшості громадян є недоступними із-за своєї вартості [4, с. 3].

3. *Матеріалізм* – незважаючи на низький рівень соціально-економічного розвитку України, відсутності можливостей для громадян забезпечити власне майбутнє через механізми страхування життя та накопичення пенсії, українці за своєю природою є матеріалістами, які схильні використовувати кошти для придбання товарів тривалого використання (як правило, імпортного виробництва). Це дає підстави стверджувати, що українець більш турбується про сьогоднішнє, а не про довгострокову перспективу. Така риса є досить загрозливою з точки зору економічного розвитку. Адже, як зазначає І. Пасінович, що ми є країною, яка активно торгує і мало виробляє. Стимулювання внутрішнього попиту без розвитку виробництва призведе до ще більшого зростання імпорту і погіршення торговельного балансу [8, с. 33].

4. *Заощадливість* – хоча українець за своєю природою є матеріальним, купує сучасну техніку, проте, частину своїх статків він також відкладає. Заощадливість є однією з ключових рис українського суспільства. Проте, така позиція не впливає позитивним чином на пенсійне та медичне забезпечення громадян. Однак, саме заощадження громадян в Україні є основним джерелом формування пасивної бази комерційних банків, що дозволяє їм у подальшому розвивати інвестиційні та кредитні операції.

5. *Антиолігархізм* – це нова риса українського суспільства, яка трансформувалася з радянського підходу засудження буржуазії. Олігархізм як явище сформоване в Україні в 90-ті роки ХХ ст. Скуповуючи за невеликі суми привабливі підприємства, олігархи акумулювали значні ресурси для подальшого розвитку власного бізнесу, не завжди використовуючи законні способи нагромадження капіталу. Це призвело до формування в українському суспільстві негативного ставлення до олігархів, хоча значна кількість населення має робочі місця саме на їх підприємствах. Негативне ставлення до цієї групи громадян переважає, що обумовлюється також тим, що тривалий час держава перебувала та сторожі інтересів заможних людей, нехтуючи правами вразливих верств населення, що лише поглибило психологічну прірву між цими категоріями населення. Досить влучно зазначає І. Пасінович, що Міністерство економіки тривалий час було відомством, яке стояло на сторожі інтересів великих підприємств – металургійних, хімічних, машинобудівних. Як наслідок, Україна поступово перетворювалась на відсталу в економічній площині державу, яка експортує в основному сировину [8, с. 32]. У підсумку – неефективна структура національної економіки, однією з причин якої є значний рівень олігархізації української економіки.

6. *Недовіра до держави* – українці тотально не довіряють державі в особі державних органів влади. Така ситуація може бути пов'язаною з радянським періодом, який сформував виникнення таких негативних схильностей громадян до розкрадання державного майна, нехтування встановленими правилами в економічній сфері, можливості вирішити проблеми неформальним шляхом і т.д. У суспільстві склався стереотип, що держава є неефективною, намагається ввести в обману громадян, серед чиновників, які йдуть на державну службу ради збагачення, процвітає корупція. На противагу, пересічні громадяни також при можливості намагаються не виконувати встановлені правила та порушують законодавство, дотримання якого забезпечується державними службовцями неефективно.

Недовіра українців до держави сягнула критичних рівнів, оскільки громадяни не мають віри взагалі у спроможність державних органів влади реалізовувати дійсно важливі реформи в державі. Зокрема, Центром Разумкова проведено соціологічне опитування українців з метою з'ясування їх ставлення до підвищення мінімальних заробітних плат до 3200, грн. з 01.01.2017 року [8]. Відносна більшість опитаних (38,4%) вважали, що мінімальні зарплати будуть підвищені. Четверть опитаних (25,2%) стверджували, що мінімальні зарплати будуть підвищені, але менше, ніж планується. 13,7% - були переконані, що мінімальні зарплати не будуть підвищені, а 22,7% вагалися з відповіддю. Результати опитування підтверджують низький рівень довіри громадян до держави, що є загрозливим для впровадження економічних реформ.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

7. *Працьовитість* – це риса, яка пронизує все українське суспільство і має глибоке історичне коріння. Незважаючи навіть на роки радянської влади, яка частково сприяла виникненню у громадян негативного ставлення до роботи, посиленню формального підходу до виконання власних обов'язків тощо, українська нація завжди природну схильність до підприємництва і праці на власний добробут. Навіть сьогодні, незважаючи на численні економічні, регуляторні складнощі, в Україні існує малий бізнес і кожного року виникають нові проекти у цій сфері. З урахуванням того, що радянська влада знищила більшу кількість підприємців, які працювали в містах, в селах, а їх статки були у подальшому націоналізовані, все ж таки дух підприємництва українців відроджується. *Працьовитість* для українців корелює з притаманною на генетичному рівні хазяйновитістю, що має глибоке історичне коріння. Українці звикли працювати на землі, бажають бути її власниками і при можливості працювати на себе. Так, представники діаспори у Канаді впевнені, що своїм відродженням їхній аграрно-промисловий комплекс завдячує саме українцям. Крім того, українець – універсал у виконанні професійних обов'язків, який легко опанує кілька суміжних професій, у скрутних ситуаціях уміє швидко знайти рішення [11, с. 40].

Висновки. Отже, з усіх ідентифікованих ментальних детермінант нами обрані п'ять з них, які, на нашу думку, найбільше можуть сприяти, при їх врахуванні, в процесу розвитку національної економіки та трансформації її структури: індивідуалізм, патерналізм, матеріалізм, заощадливість і антиолігархізм. Вплив таких ознак є суто умовним, оскільки у кількісному виразі його обчислити досить складно, навіть використовуючи сучасні етнометричні методики. Проте, на наше глибоке переконання, будь-які заходи державної політики, що мають вплив на зміну структури національної економіки через підтримку окремих галузей та секторів національного господарства повинні бути орієнтованими на специфіку ментальних детермінант нації. Запропонований підхід дозволить вдосконалити науково-методичну основу проведення соціально-економічних реформ в Україні.

Література

1. Артеменко, А. В. Глобальна, економічна та соціокультурна зумовленість утвердження ціннісних засад світової економіки у пострадянському господарстві / А. В. Артеменко // Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації: VI Всеукр. наук.-практ. конф. – 2015. – С. 222-229.
2. Бондаренко, О. В. Соціально-економічний культурний процес в Україні: національний вимір / О. В. Бондаренко // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2010. – Вип. XXVIII. – С. 313-319.
3. Мельник, А. Структурна трансформація національної економіки України як чинник модернізації інституційної бази її розвитку / А. Мельник, А. Васіна // Журнал Європейської економіки. – 2010. – Том 9. – № 1. – С. 37-58.
4. Мироненко, В. Большой вопрос / В. Мироненко // Бизнес. – 2017. – № 12. – С. 3.
5. Зарицкая, Ж. В. Эвристические возможности методики Г. Хофстеде в изучении ценностей индивидуализма / коллективизма // Вестн. Новосиб. гос. ун-та. Серия: Философия. - 2014. - Т. 12, Вып. 1. - С. 56–63.
6. Новікова, Н. Є. Менталітет як детермінанта формування політичної культури в Україні / Н. Є. Новікова // Наукові записки. – 2015 -- Том 173. – С. 30-34.
7. Сидорова, А. М. Влияние экономической ментальности на становление интеграционных процессов / А. М. Сидорова // Журнал институциональных исследований. – 2015. - Том 7, № 2. – С. 58-83.
8. Очікування українців від запланованого

References

1. Artemenko, A. V. (2005). Hlobalna, ekonomichna ta sotsiokulturna zumovlenist utverdzhennya tsinnisnykh zasad svitovoyi ekonomiky u postradyanskomu hospodarstvi [Global, economic and socio-cultural precondition for the establishment of the values of the world economy in the post-Soviet economy]. VI All-Ukrainian Scientific and Practical Conference: Sotsialno-ekonomichni transformatsiyi v epokhu hlobalizatsiyi – Socio-economic transformations in the era of globalization. (pp. 222-229). Poltava [in Ukrainian].
2. Bondarenko, O. V. (2010). Sotsialno-ekonomichnyy kulturnyy protses v Ukrayini: natsionalnyy vymir [Socio-economic cultural process in Ukraine: national dimension]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu – Scientific works of the historical faculty of Zaporizhzhya National University*, 28, 313-319 [in Ukrainian].
3. Melnyk, A. (2010). Strukturna transformatsiya natsionalnoyi ekonomiky Ukrayiny yak chynnyk modernizatsiyi instytutsiynoho bazysu yiyi rozvytku [Structural transformation of the national economy of Ukraine as a factor of modernization of the institutional basis for its development]. *Zhurnal Yevropeyskoyi ekonomiky – Journal of the European Economy*, 9(1), 37-58 [in Ukrainian].
4. Myronenko, V. (2017). Bolshoy vopros [The Great Question]. *Byznes – Business*, 12, 3 [in Russian].
5. Zaritskaya, Zh. V. (2014). Evristicheskie vozmozhnosti metodiki G. Hofstede v izuchenii tsennostey individualizma / kolektivizma [Heuristic possibilities of Hofstede's method in studying the values of individualism / collectivism]. *Vestnik Novosibirskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Filosofiya – Bulletin of Novosibirsk State University. Series: Philosophy*, 12(1), 56–63 [in Russian].
6. Novikova, N. Ye. (2015). Mentalitet yak determinanta

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

підвищення мінімальних зарплат [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Центру Разумкова. – Режим доступу: <http://razumkov.org.ua/uploads/socio/InfoMinZarpl1116.pdf>.

9. Пасінович, І. І. Структурна політика як системоутворюючий елемент соціально-економічної політики держави / І. І. Пасінович // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2015. – Вип. 4 (114). – С. 31-36.

10. Прутська, О. О. Особливості економічної поведінки в перехідній економіці України (інституціональний підхід): автореф. дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.01.01 „Економічна теорія” / О. О. Прутська. – Київ, 2004. – 26 с.

11. Прушківська, Е. В. Вплив ментальності на формування секторальної структури економіки / Е. В. Прушківська, А. В. Переверзєва // Економічний вісник. – 2015. – № 2. – С. 38-47.

12. Hampden-Turner, C., Trompenaars, F. (2004). *Managing people across cultures*. Capstone. United States, p. 384.

formuvannya politychnoyi kultury v Ukraini [Mentality as a Determinant of the Formation of Political Culture in Ukraine]. *Naukovi zapysky – Science notes*, 173, 30-34 [in Ukrainian].

7. Sydorova, A. M. (2015). Vlyyanye ekonomycheskoy mental'nosti na stanovlenye intehratsyonnikh protsessov [The Influence of Economic Mentality on the Formation of Integration Processes]. *Zhurnal instytutysionalnikh issledovanyy – Journal of Institutional Studies*, 7(2), 58-83 [in Russian].

8. Ochikuvannya ukraintyvid zaplanovanoho pidvyshchennya minimalnykh zarplat [Expectation of Ukrainians about the planned increase in minimum wages]. (n.d.). razumkov.org.ua. Retrieved from: <http://razumkov.org.ua/uploads/socio/InfoMinZarpl1116.pdf>

9. Pasinovich, I. I. (2015). Strukturna polityka yak systemoutvoryuyuchy element sotsialno-ekonomichnoyi polityky derzhavy [Structural policy as a system-forming element of socio-economic policy of the state]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 14, 31-36 [in Ukrainian].

10. Prutska, O. O. (2004). Osoblyvosti ekonomichnoyi povedinky v perekhidniy ekonomitsi Ukrainy (instytutsionalnyy pidkhid) [Peculiarities of Economic Conduct in the Transitional Economy of Ukraine (Institutional Approach)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

11. Prushkivska, E. V. (2015). Vplyv mentalnosti na formuvannya sektoralnoyi struktury ekonomiky [Influence of mentality on the formation of the sectoral structure of the economy]. *Ekonomichnyy visnyk – Economic Herald*, 2, 38-47 [in Ukrainian].

12. Hampden-Turner, C., Trompenaars, F. (2004). *Managing people across cultures*. United Kingdom: Capstone Publishing Ltd [in English].

Надійшла 12.05.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Гонта, С. В. Ментальні детермінанти розвитку національної економіки України / С. В. Гонта // Науковий вісник Полісся. – 2017. № 3 (11). Ч. 1. – С. 152-158.